

NIEUWSBRIEF

Werkgroep Avifauna Drenthe

VAN DE VOORZITTER

De samenstelling van het bestuur is met ingang van 2008 gewijzigd. Zowel Agaath als Bert hebben een punt achter hun bestuurstaak gezet. Niet alleen betekent dit een tweetal vacatures in het bestuur, maar vraagt het ook om een herschikking van taken.

De grootste hap daarbij is de coördinatie van de januaritelling en het districtcoördinatorschap. Gelukkig wilde Agaath voor dit jaar de coördinatie nog verzorgen, zodat we de tijd hebben om dit voor volgend jaar te regelen. Wat betreft de vacature van districtcoördinator SOVON heeft Harold Steendam aangeboden deze taak over te nemen van Bert. Consequentie daarvan is echter wel, dat we een nieuwe coördinator moeten gaan zoeken voor de Ganzen- en Zwanentelling.

Op dit moment is het nog niet gelukt om nieuwe bestuursleden te vinden. Enkele personen hebben zich wel bereid verklaard, maar zien pas over een half jaar mogelijkheden om deze taak daadwerkelijk op zich te nemen. Reden voor het bestuur om ook verder te blijven zoeken. Mocht u belangstellend zijn of iemand weten die een bestuurstaak op zich wil nemen of de coördinatie van de Januaritelling of de Ganzen- en Zwanentelling, dan vernemen we dat graag!

Het vertrek van twee bestuursleden is eveneens reden voor het bestuur om zich te bezinnen op de taken en werkzaamheden van de bestuursleden. Geconstateerd is dat deze de afgelopen jaren

behoorlijk zijn toegenomen. Een goed teken, maar ook belangrijk om eens goed na te denken over hoe het werk gedaan wordt en of bepaalde taken beter of anders uitgevoerd kunnen worden. Of misschien ook afgestoten moeten worden. Dit gaat nog dit komende voorjaar gebeuren. Wat dit aan inzichten en conclusies zal opleveren, kunnen we uiteraard nu nog niet zeggen. T.z.t. zullen we u hierover informeren.

Het voorjaar hangt ondertussen in de lucht. De eerste zomergasten dienen zich al aan of zullen dat binnenkort gauw doen. Dat betekent voor velen dat het veldwerk weer intensiever gaat worden.

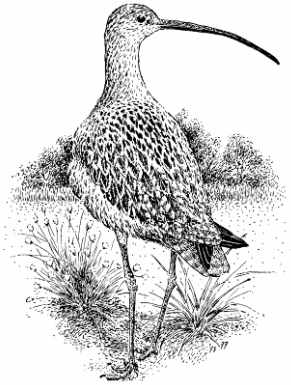
Benieuwd zijn ook wij naar de verrassingen en onverwachte momenten die zullen gaan komen. Graag stellen we u ook in de gelegenheid om deze met elkaar te delen. Onze WAD-nieuwsbrief, maar ook de website staan daarvoor open.

Sjoerd Boonstra

Jaargang 20 (nr. 1): maart 2008

INHOUD

Scharrelaar: Dilemma	3
Klapekstertellingen, december 2007 / januari 2008 ..	3
Drentse Vogel van het Jaar 2008: Zwarte Specht	6
Midwinter (watervogel) telling, de eerste resultaten	7
Laatste Kerst voor Rietganzen polder Kloosterveen bij Assen?	8

Colofon

De WAD-Nieuwsbrief is een uitgave van de Stichting Werkgroep Avifauna Drenthe en wordt gratis toegezonden aan alle donateurs van de WAD en aan alle medewerkers van projecten van de WAD en SOVON in Drenthe.

Voor toezending buiten de hierboven vermelde doelgroep kan een verzoek worden gedaan aan het bestuur van de WAD:

Postbus 431, 9400 AK te Assen.

De Nieuwsbrief dient als informatiebulletin voor de districtscoördinator en vertegenwoordigers van de ledenraad van SOVON voor Drenthe.

De Stichting WAD fungeert als districtsraad voor de vereniging SOVON. De Nieuwsbrief verschijnt vier keer per jaar.

REDACTIE EN VORMGEVING

Sjoerd Boonstra
Grasbeemd 19
9403 MH Assen
info@avifaunadrenthe.nl

WAD OP HET INTERNET

Op www.avifaunadrenthe.nl kunt u de website van de Werkgroep Avifauna Drenthe vinden. Daar kunt u deze, maar ook alle voorgaande Nieuwsbrieven lezen en eventueel downloaden in pdf-formaat.

INSTUREN KOPIJ

Kopij voor de Nieuwsbrief kan opgestuurd worden naar het redactieadres. Ook is het mogelijk om via de website kopij naar het algemene mailadres van de WAD te sturen:

info@avifaunadrenthe.nl

Onze voorkeur gaat uit naar aanlevering in digitale vorm, liefst via e-mail in Word- of tekstbestand. Grafieken en/of tekeningen bij voorkeur in JPEG- of GIF-formaat en liever niet in BMP. Afbeeldingen kunnen ook in het document worden verwerkt.

AGENDA

15 mrt.	Ganzen- en zwanentelling
31 mrt.	WAD-bestuursvergadering
12 apr.	Ganzen- en zwanentelling
28 apr..	WAD-bestuursvergadering
15 mei	Sluitdatum kopij NB
26 mei	WAD-bestuursvergadering
30 juni	WAD-bestuursvergadering
15 aug.	Sluitdatum kopij NB

Ook iets te melden voor de agenda? Een lezing over vogels of een andere activiteit? Dit kunt u doorgeven op het redactieadres!

DILEMMA.....

Voor zondag 20 januari is de weersvoorspelling de hele dag regen met windkracht 6 à 7. Datzelfde weer hadden we de dag daarvoor ook al gehad en uitgerekend dit weekend moeten de Klapeksters weer geteld worden. En een Klapekster, wij latinisten spreken trouwens liever over de Pica Pang, houdt zich helaas niet op in beschutte bossen, maar kiest in het algemeen voor open heidevelden. Met rustig weer zie je ze dan gespist op prooi in de top van struiken en lage boompjes zitten. Maar in de striemende regen? Ze zullen nu toch wel in de heide uit de wind gaan schuilen? Zo'n beest moet echter wel eten en ook maandag zal het slecht weer worden dus drie dagen geen brood op de plank? En de wetenschap moet toch ook worden gediend.

Aan de andere kant: wat heb ik daar nu als vrijwilliger aan bij te dragen? Rob Bijlsma gaf op de WAD-avond ook al niet zo hoog op over vrijwilligers. En ja..het is prima weer voor de belastingaangifte en de wintervogeltelling moet nog worden uitgewerkt. Maar met Bijlsma ben ik het dus niet eens: vrijwilligers dragen juist veel bij aan het bijeenbrengen van data op grond waarvan conclusies kunnen worden getrokken. Daarnaast heb ik aan de organisatoren van deze telling toegezegd dat ik mijn 3 gebieden zowel in december als dit weekend zou tellen en wat je belooft moet je doen. En bovenal: ik ben niet van suiker, dus het veld in!

"Nou ik ga Klapeksters tellen, ik blijf nog wel even weg".

"Met dit weer? Man, je bent gek. Er is geen klapekster te zien!" zegt vrouw Scharrelaar, die er blijkbaar verstand van heeft vanaf de bank. "Gooi je nog een houtblok op het vuur? O trouwens, je kunt die waterdichte jas van mij wel aan, die is ook lekker warm".

Goed tegen water en kou beschermd loop ik eerst tegen regen en wind in de heide op. Capuchon op, hoofd naar beneden, kijker onder mijn jas, blik wazig. Bij de bosrand draai ik me om en overzie het terrein. Nog geen Klapekster, maar dat zal toch niet lang duren. Mooi voor de wind en lopen en kijken maar.

Bij het tweede gebied laat de waterdichte jas inmiddels stromen water door op schouders en rug en zowaar kom ik een echtpaar op leeftijd

tegen. Het blijken 'Pieterpadders' uit Groningen. "Nou één troost meneer, het heeft nog nooit 2 dagen achter elkaar geregend". "Hoezo", zeg ik, "Gisteren regende het ook al de hele dag en morgen schijnt het ook nog door te gaan".

"Ja, maar er zit altijd een nacht tussen, ha, ha!". Echt troost biedt het me niet en ik moet ook nog naar mijn laatste terrein.

"En....?"

"Nada, nul-komma-nul, geen klapekster gezien."

"Zie je wel."

De volgende dag komt er van beide organisatoren een mailtje: "Het afgelopen weekend heeft het vrijwel onophoudelijk geregend. Bovendien was het nogal winderig. (wat een understatement) We gaan er vanuit dat niet iedereen aan de telling is toegekomen. Daarom een verzoek of jullie de telling alsnog vóór half februari willen uitvoeren".

Ornithologie is een vrolijke wetenschap

Scharrelaar

KLAPEKSTERTELLINGEN DECEMBER 2007 / JANUARI 2008

Het team van Waarneming.nl heeft de afgelopen winter het initiatief genomen om extra aandacht te besteden aan de Klapekster door de organisatie van een tweetal simultaantellingen. Met de coördinatie voor Drenthe door de WAD en de inzet van een flink tellerslegioen zijn de meeste belangrijke gebieden in Drenthe onderzocht.

De eerste telling viel in het weekend van 22 en 23 december. Deze telling viel samen met een kleine vorstival en met name zaterdag waanden we ons in een sprookjeslandschap. De vrijdag was nogal mistig en zondag trad de dooi in. Op alle dagen was het rustig winterweer. De tweede telling was in het weekend van 19 en 20 januari. Onophoudelijke regen en harde wind zorgden voor uitermate ongunstige telomstandigheden.

Naast waarnemingen uit de telweekenden zijn ook de waarnemingen daarbuiten betrokken bij het overzicht.

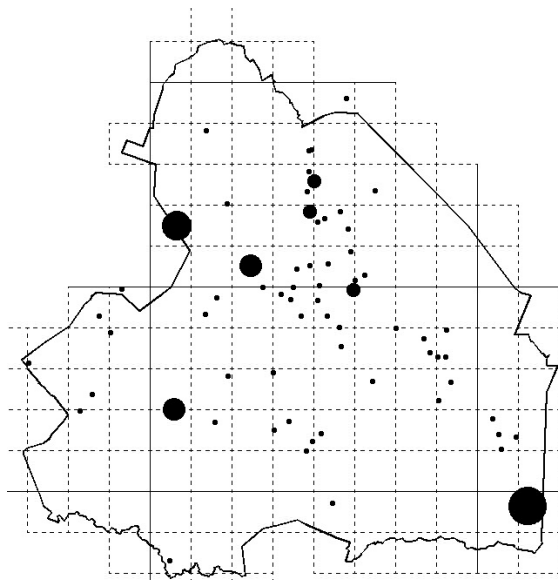
Aantallen en verspreiding

In totaal kwamen 381 waarnemingen binnen, 212 in december en 169 in januari. In december ging het daarbij om recordaantallen Klapeksters. Op basis van de gegevens komen we uit op 79 tot 83 verschillende Klapeksters. De aantallen overstijgen de tot nog toe beste winters 2003/04 en 2004/05, toen er een kleine 70 in de provincie werden waargenomen.

We denken dat de hoge aantallen mede het gevolg zijn van een verhoogde onderzoeksintensiteit. Nog niet eerder is er zo systematisch en zo intensief onderzoek gedaan. Ondanks de slechte weersomstandigheden in januari werden toch nog naar schatting 63 tot 64 verschillende Klapeksters gezien. De januari-aantallen zijn nog niet helemaal compleet.

De belangrijkste pleisterplaatsen voor de Klapekster zijn het Bargerveen, het Dwingelderveld, het Fochteloerveen en De Haar. Dit zijn de enige gebieden met meer dan 2 Klapeksters. Elders zijn clusters van meerdere Klapeksters te vinden ten zuiden en oosten van Assen, tussen Emmen en Exloo en in de regio rondom Nieuw-Balinge. Figuur 1 geeft de verspreiding van december 2007.

Figuur 1. Verspreiding van de Klapekster in Drenthe in december 2007 (stippen van klein naar groot 1, 2, 3, 4 en 5 exemplaren).

Hoewel de januari-aantallen lager uitvallen, lijken de meeste gebieden waar de Klapekster in december zat ook in januari weer bezet. Hier en daar zijn wat kleine verschuivingen waarneembaar.

In de volgende nieuwsbrief willen we een wat uitgebreider verslag doen. Waarnemingen blijven dus nog steeds van harte welkom!

Hans en Simon Olk en Harold Steendam

Waarnemers

We willen iedereen bedanken die de moeite heeft genomen zijn/haar waarnemingen door te geven. We ontvingen waarnemingen van:

Wilfred Alblas, Floor Arts, Mark Bakker, Emiel Bernardus, Roelof Blaauw, Jan Boerhof, Sander van der Bor, Jacob Bosma, Loekie Brands, Jos Bredek, Jeroen Bredenbeek, Dick Bresser, Anya Bult, Hans Dekker, Rinus Dillerop, Arend van Dijk, Jan Dijk, Bert Dijkstra, Jan Dokter, Ben van Dort, Remco Drewes, Jeroen Ebink, Frank Engelen, Andre-Willem Faber, Frits Fink, Paul Gelderloos, Gerard Groeneveld, Jan Grotenhuis, Jac Hamers, Jan Harms, Chris Heideveld, Berry en Els Heijman, Reinier Heijs, Lisette Heikoop, Lisette Heuer, Bob Hogeveen, Erwin Hooge, Jorn Hordijk, Rudie Huiting, Joop Kleine, Paul Kleinepunte, Bert Kroeze, Bert Lahuis, Rolf van Leeningen, Wim Matthijsse, P. van Meerendonk, Hero Moorlag, Ronald Nuiver, Harry Offringa, Hans Olk, Simon Olk, Robert Pater, Rens Penninx, Aaldrik Pot, Jeffrey Pothof, Frans van de Reep, Hilde Remmerswaal, Sieds Rienks, W.F. van de Rijt, Jaap Ruiten, Jannes Santing, Harm Schadenberg, Iet Schimmel, Karel Schipper, Ton Schoenmaker, Koert Scholten, Dick Schoppers, Eelke Schoppers, W. Schuurmans, Thom Schroot, Rene Smid, Jan Smit, Harold Steendam, Marcel Stienstra, Hans en Eefje van Stijn, Martijn van Swieten, Christiaan Teule, Henri Timmer, Paul Troost, Joachim van der Valk, Cees Veenema, Dick Veenendaal, Martijn Versluijs, Sander Vos, Edwin de Weerd, Peter van Wetter, Frank van der Wielen, Koos van Zegeren.

Gebieden in Drenthe waar in december 2007 en januari 2008 Klapeksters zijn waargenomen:

GEBIED	Dec. 07 Jan. 08		GEBIED	Dec. 07 Jan. 08	
Aekingerzand	1	?	Mantingerzand	1	1
Amerbrug	1	0	Meeuwenplas Doldersum	1	?
Amerveld	1	1	Meeuwenplas Schoonlo	1	0
Ballooerveld	2	2	Meindersveen	1	0
Bargerveen	5	2	Mepper Hooilanden	1	?
Berkenrode	1	0	Molenveld Exloo	1	1
Boswachterij Gees	1	0	Molenveld Oudemolen	1	0
Breevenen	1	1	Nijensleekerveld	1	1
Broeklanden Langelo	1	1	Nolderveld	1	1
Dalerpeel	1	1-2	Noorderveld Odoorn	1	1
De Haar	3-5	3	Nuilerveld	1	0
De Heest en Visvliedt	1	1	Oosterbos midden	1	2
De Tweelingen Schoonloo	1	1	Oosterbos noord	1	0
Doldersummerveld	1	?	Oosterbos zuid	1	0
Drouwenerveen	1	1	Orvelterzand	0	1
Drouwenerzand	0	1	Peizermade	0	1
Duursema's Gat / Wilde Veen	0	1	Radiosterrenwacht Hooghalen	1	0
Dwingeloosche Heide en Kraloerheide	3	?	Reijntjesveld Orvelte	0	1
Eexterveld	1	1	Rolderdiep/Koelanden	1	0
Emmerveld	1	1	Rolderveld	1	1
Fochteloeerveen en Esmeer	4-5	6	Saksveld	1-2	1
Ganzenpoel Wateren	0	1	Schaapskuil Valthe	2	1
Gasterse Duinen	2	2	Schapenpark Odoorn	0	2
Grolloerveen	1	1	Scharreveld	1	0
Grollooerveld	2	1	Scheebroekerloopje	1	0
Groote Zand Hooghalen	1	1	Sleenerzand	1	1
Havelterberg	1	?	Ter Horsterzand	1	1
Heerenkamp De Kiel	0	1	Tonckensbos	1	?
Heidehof Anderen	1	1	Westerhoek Grolloo	1	?
Hijkerveld en Diependal	1	1	Westersche Veld van Rolde	1	1
Hingsteveen	1	1	Westerzand	1	?
Holmers	1	1	Witterveld	0	1
Hooge Stoep	1	1	Woldweg Emmer-Erscheidenveen	0	1
Hullenzand	1	1	Zeegserloopje	1	1
Kamperesch Weerdinge	1	1	Zoersche Landen	1	1
Lange Veen Papenvoort	1	1	Zuid Hijkerzand	1	1
Leggelderveld	0	?	Zwarte Water/Elpenmeer	1	1
Leinwijk Zuidlaardermeer	1	0			
			TOTAAL	79-83	63-64

DRENTSE VOGEL VAN HET JAAR 2008 ZWARTE SPECHT

Bezoekers van de WAD-jubileumavond hebben uitgemaakt dat de Zwarte Specht in 2008 de Drentse Vogel van het Jaar is. De grootste Nederlandse spechtensoort kreeg meer stemmen dan de Boomleeuwerik en de Bosuil, soorten die de komende jaren nog wel aan de beurt zullen gaan komen.

Doel

Het doel is om de verspreiding en de aantallen van de Zwarte Specht in de hele provincie in kaart te brengen. En verder willen we summier aanvullende informatie over nestboom, hoogte van het nestgat en of er andere vogels – Kauw m.n.- gebruik maken van de Zwarte Spechten holen .

Enige achtergrondinformatie

In de jaren 70 en 80 van de vorige eeuw namen de aantallen van de Zwarte Specht in Drenthe fors toe. In de periode daarna werd er een afname geconstateerd. De aantallen van meer dan 300 paar voor Drenthe, die in de literatuur worden genoemd, berusten op een overschatting. Volgens Willem van Manen hebben er niet meer dan 100 paar in Drenthe gezeten. Hij heeft dit beschreven in Drentse Vogels 11 'Aantalsverloop van de Zwarte Specht in Drenthe' (1998). De groei van de Drentse populatie wordt in verband gebracht met de grote stormen in de jaren 1972/73. De ontstane stormvlakten resulteerden mogelijk in een toename van foerageergebied en voedsel (mieren en houtbewonende kevers). En mogelijk dat het weer dichtgroeien van de stormvlakten de Drentse bossen minder geschikt heeft gemaakt voor Zwarte Spechten.

Het onderzoek

De bedoeling is om in voorjaar 2008 alle voor Zwarte Spechten geschikte gebieden te onderzoeken, minimaal 4 bezoeken in de periode maart-april-(mei). Bij de interpretatie zijn vooral de waarnemingen in april van belang. Het gaat hierbij om de oudere bossen, met name redelijk open beukenbos, met bomen van behoorlijke dikte. Ook laanbeplanting kan geschikt zijn als deze uit oude bomen bestaat. Zwarte Spechten hakken vaak meerdere holen en doen dit bij voorkeur in bomen met een

weinig vertakte gladde hoofdstam, vooral Beuk, maar ook (Amerikaanse) Eik en Grove Den zijn daarbij favoriet. Zwarte Spechten laten verschillende geluiden horen. Niet al deze geluiden verwijzen naar paarvorming, territorium of nest. Zo is het bekende kru-kru-kru een geluid dat in de vlucht wordt gemaakt. Het kan dus wel naar een zgn. holencluster leiden. Nuttig om op de kaart in te tekenen dus. Maar holenclusters waar alleen in ochtend- en avondschemer waarnemingen worden gedaan, zijn vaak niet meer dan een slaapplaats. Twee andere veelgehoorde geluiden van de Zwarte Specht zijn de (groene-spechtachtige) "juup-juup-juup"-roep en de lange zware roffel. Deze worden gebruikt door zowel het mannetje als het vrouwtje om het bezit van het territorium te verkondigen, of om de aandacht van een (mogelijke) partner te trekken.

Er is weer een handleiding gemaakt waar alle van belang zijnde zaken verder worden toegelicht.

Extra: Boommarters

Omdat ook Boommarters gebruik maken van oude of ongebruikte holen van Zwarte Spechten heeft Aaldrik Pot (hij doet onderzoek naar de Boommarker) gevraagd om samen te werken in dit project. Iets wat we natuurlijk graag doen en ook hiertoe staat de benodigde informatie in de handleiding.

Tellers gezocht

Voor een aantal van de te onderzoeken gebieden zoeken we nog mensen. De lijst met vacante gebieden staat op de website. Meld je aan als je een bepaald gebied voor je rekening wilt nemen. Aanmelden kan telefonisch en per mail. We zorgen dan dat de benodigde spullen worden toegestuurd.

Losse meldingen.

Ook losse meldingen van Zwarte Spechten in het broedseizoen zijn welkom. Hierbij zijn zaken als waarnemingsdata, het vinden van een holencluster, nestboom en aanwijzingen voor broeden van belang. Let op! Want bijvoorbeeld Kauwen en Boommarters maken ook gebruik van Zwarte Spechten-holen!

Handleiding en kaarten en telformulier van de gebieden worden toegestuurd. De handleiding en telformulier zijn ook te vinden op de website van de WAD (zie: www.avifaunadrenthe.nl).

Voor vragen en aanmelden:

Remco Drewes, Hans Olk en Harold Steendam

MIDWINTER (WATERVOGEL)TELLING DE EERSTE RESULTATEN

Het weekend van 12 en 13 januari 2008 stond in het teken van de midwinterwatervogeltelling. De weersomstandigheden waren goed: rustig weer en niet te koud. Alleen zaterdagmorgen was het hier en daar wat vochtig. Op moment van schrijven van dit verhaal (1 maart) zijn van 228 telgebieden de gegevens al binnen.

Graag ontvang ik op zo kort mogelijke termijn ook de gegevens van de mensen die wel geteld hebben maar dit nog niet ingezonden hebben. Dan kan ik de resterende gegevens verwerken en invoeren in de database van SOVON zodat de gegevens ook op landelijke schaal gebruikt kunnen worden.

In de telgebieden zijn ruim 35.000 vogels geteld. Veruit de algemeenste soort was, net als in voorgaande jaren, de Wilde Eend met bijna 18.000 vogels. Er werden ook een aantal leuke soorten geteld. Zo werden er twee Grote Gele Kwikstaarten waargenomen en zaten er bij zandgat Bolhuisgat (Yde) vier Philippine ducks.

Opvallend was verder een roepende Waterral in een dicht gegroeid vennetje. Op de eerste gezicht een biotoop waar veel mensen liever niet heen gaan om te tellen maar het kan dus wel degelijk leuke waarnemingen opleveren. De Grote Zilverreigers zitten in de lift de laatste jaren. Tot en met 2003 is deze soort niet waargenomen tijdens de midwintertellingen. In de jaren daarna wel jaarlijks met 5 exx. in 2004, 1 exx. in 2005, 6 exx in 2006 en 4 exx. in 2007.

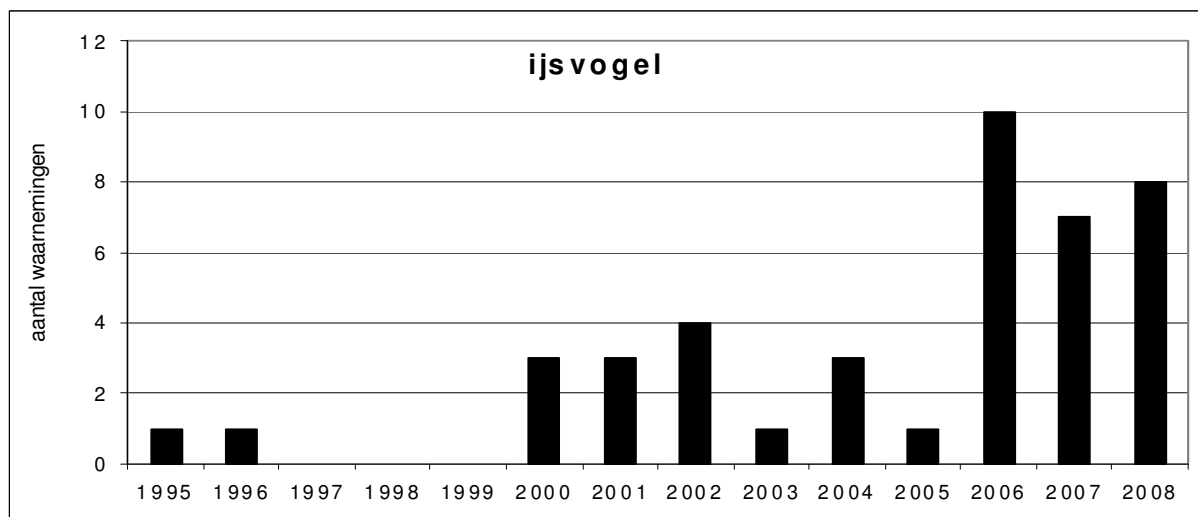
Dit jaar zijn er maar liefst 14 exemplaren waargenomen. Ook de IJsvogel zit in de lift, met 8 exemplaren in 2008. De soort laat een duidelijk piek zien de laatste jaren. De IJsvogel profiteert van de zachte winters, of dit ook geldt voor de Grote Zilverreiger is niet duidelijk.

De onderstaande mensen worden alvast bedankt voor het tellen en inzenden van de gegevens:

M. van de Aart, P. Arends, D. Bresser, A. Bartelds, B. Bernardus, C. Bouwer, D. Bresser, E. van Bruggen, D. Bruin Slot, G. Bril, P. Baas, R. Blaauw, S. Boonstra, T. Bode, H. Cleveringa, A.J. van Dijk, R. Drewes, J. van Ginkel, J. Grotenhuis, L. de Groote, P. Gelderloos, B. Hoentjen, C. Heideveld, D. Haanstra, F. ten Hoor, H.J. Huiskes, R. Heida, D. Jensma, G. Klunder, J. Kramer, J. Kleine, T. Knecht, A. Kooi, M. Lumkes, W. Laning, B. Mekkes, F. Mager, G. Meijers, G. Mulder, H. Moorlag, H. Olk, J. Osinga, R. Penninx, W. Postma, D.W. Rijkers, H & J. Remmerswaal, G. Spoek, G.L. Spoek, H. Steendam, H. Sloots, H. van Schuppen, I. Sterken, J. Santing, J. Schimmel, W. Spoelder, G.A. Taatgen, J. Treep, P. Troost, A. van de Vijver, F. van Vemden, G. Versluys, W. de Vries, Y. de Vries.

Coördinator Midwinterwatervogeltelling
Nijenoertweg 131
9351 HR Leek
0594-510102
reneoosterhuis@hetnet.nl

René Oosterhuis

LAATSTE KERST VOOR RIETGANS IN POLDER KLOOSTERVEEN ASSEN?

In Nederland verblijven in zachte winters zo'n 45.000-60.000 Rietganzen (bron: SOVON). Steeds meer Rietganzen overwinteren in het noorden van Nederland. Hier liggen ook belangrijke pleisterplaatsen. In februari 2007 verbleef in het Fochteloërveen 19-26% van de Rietganzen. Voor o.a. de Toendrarietgans is het Fochteloërveen aangewezen als Speciale Beschermingszone. De Europese Vogelrichtlijn verplicht tot een beoordeling als een ingreep **mogelijk** negatieve effecten heeft.

Een groot knelpunt voor Rietganzen is het verlies aan foerageergebieden aan de kant van Assen. De stadsuitbreiding Kloosterveen heeft een significante negatieve effect op de Toendrarietgans. Twee grote adviesbureau kwamen tot deze conclusie, maar de rapporten uit 2005 zijn (nog) steeds niet openbaar gemaakt. Ook Kraanvogels zullen op den duur de dupe zijn van de stadsuitbreiding maar zijn vooralsnog niet aangewezen.

Op 23 december 2007 maakte ik een rondje Fochteloërveen op zoek naar ganzen en Kraanvogels. In de polder Kloosterveen zat een groep van ca. 3.000 Rietganzen. Ook op eerste kerstdag vraten de ganzen hun buikje vol in de polder Kloosterveen.

Dit artikel beschrijft de relatie van Rietganzen, akkers in de polder Kloosterveen en de slaappleaats Esmeer. Daarnaast komen de cumulatieve effecten aan bod.

Voedselgebieden Fochteloërveen

In de ochtend vliegen Rietganzen van de slaappleaatsen in het Fochteloërveen naar de voedselgebieden. Toendrarietganzen zoeken vreten op akkers met oogstresten (maïs, aardappels en bieten). In de schemering vliegen de Rietganzen naar de slaappleaats in het Fochteloërveen. Vooral grote open plassen zijn in trek.

Tabel 1. Waargenomen maximum van Toendrarietgans in het Fochteloërveen 2001-2007

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Toendrarietgans	14.000	15.600	19.600	9.500	11.820	13.400	11.500

De meeste Rietganzen zitten in de winter bij Fochtelo, Ravenswoud, Smilde, Zuidvelde en Assen.

In januari of februari wordt het maximum bereikt. Na 2000 werd jaarlijks de 10.000 grens gehaald en soms ruim overschreden. Zoals in 2003 toen er 19.600 Rietganzen werden geteld. De aankomst van duizenden Rietganzen betekent vaak dat er koude op komst is.

Voedselgebieden Kloosterveen en Esmeer

Als de plassen in het Fochteloërveen dichtvriezen, wijken de ganzen massaal uit naar het Esmeer om te slapen en drinken. Ganzen slapen wel op ijs maar zijn er kwetsbaar en worden geregeld verjaagd door struinende vossen (Feenstra 1995). Circa 30 jaar terug sliepen er al Rietganzen op het Esmeer. Op het Esmeer kunnen duizenden tot meer dan tienduizend Rietganzen slapen. Zolang er een wak met drinkwater is, blijven de ganzen. Tijdens vorstperiodes vliegen de ganzen meermaal daags van voedselgebied naar het Esmeer om te drinken (drinkvluchten). Het Esmeer en de polder Kloosterveen zijn dan onlosmakelijk met elkaar verbonden. De akkers in de polder Kloosterveen en de Fledders worden als voedselgebied gebruikt omdat ze vlak bij het Esmeer liggen. Deze ecologische relatie met de polder Kloosterveen en de Fledders maakt de Rietganzen kwetsbaar en bestaat al zolang er Rietganzen zitten.

Schematische weergave Esmeer en blauw zijn de vliegrichtingen van de rietgans naar de voedselgebieden

Passende beoordeling en significant negatief effect

Uit onderzoek is gebleken dat de stadsuitbreiding in Kloosterveen een significant negatief effect heeft op de Toendrarietgans (concept rapporten Arcadis 2005 en review Altenburg&Wymenga 2005). Cumulatieve effecten zijn daarnaast significant negatief voor Kleine Zwaan en Taigarietgans. De ecologische relatie van de Rietgans met het Esmeer en de polder Kloosterveen is hier buiten beschouwing gelaten. De toename van het aantal Taigarietganzen is hierin ook niet meegenomen. De laatste jaren komen tot duizenden Taigarietganzen naar het veengebied.

Het Fochteloërveen is daarnaast het enige gebied in Nederland waar twee paar Kraanvogels broeden en jaarrond ca. 10 Kraanvogels verblijven. Vanuit het Fochteloërveen worden nieuwe gebieden bevolkt (Feenstra 2007). Dat Kraanvogels het Fochteloërveen in 1999 hebben uitverkoren komt door het natte hoogveen, geringe padendichtheid en de rust rondom het veengebied juist door de huidige ligging! Wat we nu in gebieden willen nastreven: zonerings van recreatie en verwijderen van ongewenste situaties, is in het Fochteloërveen al aanwezig maar wordt de komende jaren mogelijk de das omgedaan door stadsuitbreiding op de verkeerde plek. De aanleg van een fietspad van Kloosterveen naar de Meesterwijk zal het cumulatieve effect enorm versterken. Een belangrijk deel van het voedsel, rust, balts- en broedgebied gaat verloren.

Steeds meer voedselgebied verdwijnt

Belangrijk voedselgebied voor Rietganzen lag in 1982-1987 ook al westelijk van Assen. (Blouw et al 1989). Het is dus niks nieuws. De voedselgebieden die nog over zijn, worden nog steeds als voedselgebied gebruikt door Rietganzen. Maar liefst 43% van alle Rietganzen in het Fochteloërveen zocht in december 2007 vreten in de polder Kloosterveen!

Een opeenstapeling van ingrepen maakt het Fochteloërveen minder geschikt als pleisterplaats voor Toendrarietganzen. Elke volgende ingreep maakt het knelpunt groter. Door de golfbaan, Kloosterveen 1 en bosaanplant zijn honderden hectares voedselgebied opgeslokt. Ook zandgaten en het verleggen van een vliegroute is nadelig voor de Rietganzen. Een volgende fase Kloosterveen, nieuwe fietspaden en randverschijnselen zorgen voor een toename van verstoring op de slaapplaatsen in het Fochteloërveen. Het Esmeer is de belangrijkste plaats voor

duizenden eenden buiten het broedseizoen. Op het Esmeer slapen ganzen en Kleine Zwanen en tot honderden Slobeenden en Winterdalingen. Ook deze kwalificeerde soorten zullen veel vaker worden verstoord.

Een Stillegebied waar steeds meer lawaai komt?

In het Fochteloërveen waren er vijf jaar terug vrijwel geen knelpunten. Visuele- en lichtverontreiniging hebben de horizon in enkele jaren tijd voorgoed in negatieve zin veranderd. Het was hier stil maar dat is snel aan het veranderen. Hier speelt de luchtvaart een rol en in mindere mate de toename van het autoverkeer. De vliegroute van Eelde is verlegd en loopt nu over het stillegebied Fochteloërveen. Het aantal vliegbewegingen is enorm toegenomen en grote en kleine toestellen zorgen voor verstoring van ganzen. Een paar jaar geleden was dat sporadisch. Kleine vliegtuigen zijn vrijwel altijd de boosdoeners en zorgen voor steeds meer lawaai boven een gebied waar het enkele jaren terug bijna stil was! In het stillegebied Fochteloërveen mag de sterkte van het geluid niet boven een waarde 40 decibel uitkomen. Dat de stilte af en toe wordt verstoord door bijvoorbeeld overvliegende vliegtuigen is niet te vermijden (Provincie Drenthe 2004). Luchthaven Eelde zou de stillegebieden moeten ontzien en respect tonen voor de provinciale regelgeving.

H. Feenstra wetlandwacht Fochteloërveen

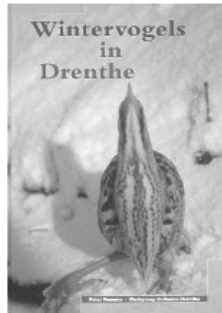
Literatuur

- Arcadis 2005. *Passende beoordeling stadsuitbreiding Assen-west.*
- Blouw H. M., Colpa. J. G., & van Os B. L. J., 1989. *De rietgans Anser fabalis op het Esmeer. Drentse vogels 2-3.*
- Feenstra H. *Ganzen op en nabij het Fochteloërveen 1993-1994, 1994-1995. Rapport in eigen beheer, Appelscha.*
- Feenstra H. *Project Kraanvogels 2007. Bureau Vogelinventarisatie De Kraanvogel 2007/13 Fochtelo*
- Hut van der, R.M.G. 2005. *Review van de passende beoordeling voor de westelijke stadsrandzone van Assen. A&W-rapport 729. Altenburg & Wymenga, ecologisch onderzoek bv, Veenwouden*
- Provincie Drenthe 2004. *Stillegebieden het is geregeld in de Provinciale omgeving-verordening*

WAT IS DE WERKGROEP AVIFAUNA DRENTHE?

De Stichting **Werkgroep Avifauna Drenthe** is op 28 juni 1977 opgericht met als doel het organiseren en stimuleren van ornithologisch veldonderzoek voor wetenschappelijke doeleinden en ten dienste van vogel- en natuurbescherming, speciaal in de provincie Drenthe. Daarnaast is publicatie van de resultaten van het door de

WAD georganiseerde en gestimuleerde onderzoek een belangrijke doelstelling en heeft de WAD de functie van SOVON-districtsraad op zich genomen.

In 1982 heeft de WAD, in samenwerking met de provincie Drenthe, het boek 'Vogels van Drenthe' uitgegeven. Met 'Broedvogels van de provincie Drenthe', in 1996, hebben WAD, SOVON en de provincie Drenthe opnieuw samengewerkt. 'Wintervogels in Drenthe', een boek over vijf jaar wintertellingen in januari (1995-1999), is de nieuwste uitgave van de WAD. Dit boek verscheen eind 2001.

De WAD biedt vogelaars de gelegenheid om in het periodiek 'Drentse Vogels' verslag te doen van hun onderzoek in Drenthe. In de loop van de jaren heeft dit blad bij vogelonderzoekers in binnen en buitenland een uitstekende reputatie opgebouwd. Iedereen die de WAD wil steunen kan dit in de eerste plaats doen door mee te werken aan de diverse vogelonderzoeken. Ook kan iedereen donateur worden voor € 12,00 per jaar (organisaties betalen € 24,00 per jaar). Donateurs ontvangen automatisch 'Drentse Vogels' na uitkomen en betaling van contributie. U kunt zich als donateur aanmelden door overmaking van het verschuldigde bedrag op gironummer 3870292 t.n.v. Werkgroep Avifauna Drenthe te De Kiel onder vermelding van 'nieuwe donateur'.

BESTUURSLEDEN EN COÖRDINATOREN VAN DE

Sjoerd Boonstra – voorzitter / WAD-website / Nieuwsbrief

Grasbeemd 19, 9403 MH Assen (tel.: 0592 – 40 91 85; e-mail: s.boonstra@hccnet.nl)

Remco Drewes – secretaris / ledenraad SOVON

De Hilde 44, 9472 WG Zuidlaren (tel.: 050 – 311 23 82; e-mail: r.drewes@home.nl)

Jaap Ruiter – penningmeester

Kwekebosweg 2, 7849 TA De Kiel (tel.: 0591 – 38 20 70)

Hans Olk – coördinator Drentse vogel van het jaar

Doevenkamp 32, 9401 MD Assen (tel.: 0592 – 31 53 63; e-mail: jc.olk@home.nl)

René Oosterhuis – coördinator midwinter watervogeltelling

Nijenoertweg 131, 9351 HR Leek (tel.: 0594 – 51 01 02)

Eelke Schoppers – coördinator BSP-nb / beheer waarnemingenarchief

Entinge 21, 9472 XJ Zuidlaren (eelke.schoppers@planet.nl)

Harold Steendam – districtscoördinator SOVON

Ronkelskamp 21, 9468 EM Annen (tel.: 0592 – 27 38 45)

SOVON, district 4, Antwoordnummer 2505, 6573 ZX Beek-Ubbergen